

vost njihovih brezimnih »izumiteljev« dokazujočih pripravah za sušenje in shranjevanje sena ter pogosto tudi drugih pridelkov ter orodja in voz z različnih vidikov govori monografija *Kozolec*. Njen avtor je arhitekt dr. Borut Juvanec, med drugim raziskovalec kamnitih zavetišč in pisec monografij *Kvadrat in kocka v ljudski arhitekturi*, *Gospodarska poslopja na Slovenskem*, *Ljudska arhitektura v prostoru Alpe Jadran* ter številnih člankov o ljudski arhitekturni dediščini v strokovni periodiki. Že večkrat se je posvetil tudi kozolcu, tako da je tukaj svoja dognanja na to temo povzel in nadgradil. Za to novo, širši javnosti namenjeno delo je prispeval tudi večji del ilustracij: nazorne risbe in večino fotografskega gradiva, profesor Janez Bogač pa je knjigi napisal uvodno besedo. Virov o kozolcih je več, kot bi prič-

kovali, ugotavlja profesor Juvanec v poglavju o dosedanjih raziskavah in objavah. Hkrati pripominja, da so kozolce najprej odkrili tujci, šele nato so se začeli z njimi ukvarjati tudi naši strokovnjaki. Kot vemo, v novejšem času, poleg avtorja pričujoče knjige zlasti Tone Cevc in Vito Hazler.

Od strokovne usmerjenosti posameznih piscev o kozolcih je odvisno, ali postavljajo v ospredje zgodovinski, arhitekturni, etnološki ali kak drug vidik; Borut Juvanec je prepričan, da kozolec ni le eno, drugo ali tretje, temveč vse obenem. Niti dva nista povsem enaka, saj so graditelji – laiki na področju teoretičnih znanj, a nikakor ne nestrokovni tesarji – upoštevali pravila, ki so jih prevzeli od svojih učiteljev, objekt prilagodili okolju in naravi, materialom in svojim sposobnostim ter mu naposled, zlasti v okraševanju,

dodali še svojo osebno noto.

Borut Juvanec je temeljito raziskal tudi pojavljanje kozolcu podobnih priprav zunaj meja Slovenije. Največ jih je še danes mogoče srečati ob robu slovenskega poselitvenega območja, v Benečiji in Ziljski dolini, in zato jih lahko, z vsemi posebnostmi v uporabljenih gradbenih materialih in postopkih štejemo med slovenske kozolce. Njihovi bolj oddaljeni »sorodniki« stojijo še na vzhodnem Tirolskem in kot *chischnerji* v retoromanski Švici.

Kozolec je, še povzema Borut Juvanec, izjemen, a za današnji čas prevelik, preokoren in predrag. Je spomenik kulture slovenskega človeka, ki ga je zasnoval, razvil, zgradil ter pri delu in v prostoru posvojil. Jemlje ga kot del narave same, kar je največji poklon, ki ga lahko dobi arhitektura.

Mons. Ivan Trinko (1863–1954): Zbornik o spodbujevalcu spoznavanja in dialoga med kulturama; Kulturno društvo | Circolo di cultura Ivan Trinko; Čedad 2006, 460 str.

Obsežen zbornik prinaša prispevke udeležencev posveta, ki je o življenju in delovanju monsinjorja Ivana Trinka potekal oktobra 2004 v Vidmu in Špetru v Benečiji. Ker zborniki praviloma združujejo raznovrstno gradivo več strokovnjakov z različnih področij, je njihovo vsebino

ponavadi težko povzeti v nekaj besedah. Tudi tokrat je med osemnajstimi pisci iz Slovenije, Italije ter Češke in Slovaške mogoče opozoriti le na nekatere, predvsem najzaslužnejše za izvedbo posveta in ureditev knjige.

Miha Obit, strokovni urednik in eden vidnejših soavtorjev izdaje, že v uvodu poudarja, da je bil monsinjor Trinko dušni pastir in teolog, ki pa se je obenem ukvarjal z literaturo, glasbo, s filozofijo, prevajalstvom, z geografijo, aktivno politiko in še s čim – vselej z dvema temeljnima predznakoma: verskim in narodnim. Zato posvet o njem ni bil zamišljen kot komemoracija, temveč je želel dati še zlasti mladim generacijam možnost, da »Trinka spoznajo in se v njem prepoznajo, saj je bil človek dialoga, navezan na svoje korenine in obenem odprt do drugih kultur. Evropski človek, bi rekli danes.«

Po besedah Roberta Dapita v Predgovoru, namenjenem predvsem poteku

simpozija in zbiranju prispevkov udeležencev, je bil Trinko osebnost, »ki se je znala približati svetu Slovencev v Italiji, še zlasti Benečiji, in ga je bila sposobna tudi globlje razumeti«. Opozarja tudi na njegovo preroško vizijo in duhovno oporo, ki jo izpolnjujejo predvsem Kulturno društvo Ivan Trinko in mnogi drugi akterji, ki se medsebojno dopolnjujejo na prizorišču velikih sprememb. Med njimi je v zadnjega pol stoletja poleg izseljevanja in izgubljanja tradicionalne, tako materialne kot duhovne in verske kulture mogoče opaziti tudi pozitivne premike. Predvsem gre za uveljavljanje inteligentnega pogleda, utemeljenega na zgodovinski in znanstveni razgledanosti, ki posameznikom in skupnostim ne omogočajo le obstoja, temveč tudi sobivanje in razvoj novih vidikov kulturnega življenja ob ohranjanju dostojanstva, ki ga pooseblja prav Trinko.

Izdaja, v kateri so predstavljena še druga področja Trinkovega delovanja, je v

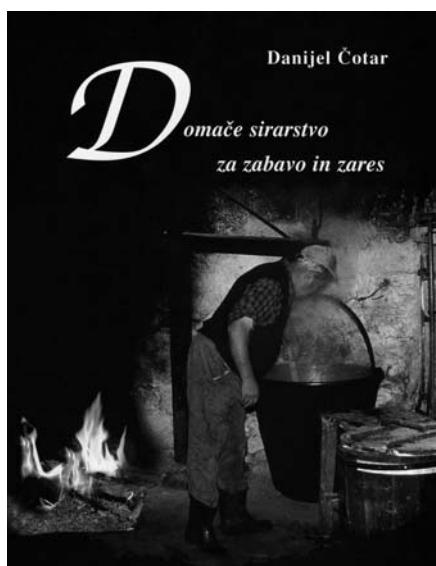
* Iztok Ilich, urednik pri DZS, publicist in prevajalec, 1000 Ljubljana, Trebinska 11. E-naslov: iztok.ilich@dzs.si

celoti dvojezična – slovensko-italijanska. Besedila spremljajo reprodukcije rokopisnih in drugih dokumentov iz Trinkove zapuščine in arhivov ter nekaj fotografij, ki sta jih posnela Luca Laureati in Mario Magajna. Še bolj dragocen in zgovoren dodatek publikaciji je zgoščanka s preprostim naslovom Ivan. Na njej so iz zvočnih in slikovnih utrinkov v impresivno celoto povezani pogovor z devetdesetletnikom Ivanom Trinkom, zabeležen leta 1953 na tržaškem Radiu II, in dokumentarni film: zanimiv, osebni portret slovenskega rodoljuba iz Tarčmuna v Benečiji, ki ga je z monsinjorjevim pranečakom Antonom Trincem in drugimi svojci pred tremi leti, ob petdesetletnici smrti Ivana Trinka, posnel Alvaro Petricic.

Trinkov zbornik je dve leti po simpoziju oziroma natisu doživel pomemben in na srečo tudi spodbuden popravek. Akademik Milko Matičetov je namreč svoj prispevek namenil Trinkovemu darilu iz leta 1906 tedanjemu Deželnemu muzeju Kranjske: kartonski škatli s petindvajsetimi tarčmunskimi, torej beneškoslovenskimi pirhi. Kot kustos v letih 1945–1953 v tedanjem Slovenskem etnografskem muzeju je Matičetov štirideset let pozneje o omenjenih pirhih napisal opozorilni članek, konservator, slikar Maksim Gaspari, pa je besedilo ilustriral, tako da je s polovice pirhov prerisal predvsem najzanimivejše živalske motive. Po tem se je – v vrsti selitev muzejskih depojev – za dragoceno zbirko izgubila sled. Matičetov, ki se je skoraj že sprijaznil z

izgubo, je zdaj v že natisnjeni zbornik vložil letak z odgovorom na prijateljski klic iz Slovenskega etnografskega muzeja na najpomembnejšo s kupa veselih novic, s katerimi ga je obsula Inja Smerdel, da so se namreč ti dragoceni pirhi našli, da jih je bilo morda celo še precej več – 59 in ne le 25 – in da je kustosinja Nena Židov tri med njimi že uvrstila med najlepše tovrstne izdelke slovenske ljudske umetnosti iz drugih časov in pokrajin. Naposled je profesor Milko Matičetov zahvali obema kolegicama ter muzejskim hišnim duhovom, »ki so nad to zbirko lepo bdeli okroglo sto let«, dodal še misel, da je o beneških pirhih čim prej treba spregovoriti obsežneje, in željo, da bi ob njihovih izvirnih barvah zdaj moglo uživati čim več ljudi.

DANIJEL ČOTAR: Domače sirarstvo za zabavo in zares; Goriška Mohorjeva družba, Gorica 2006, 269 str.

Pri Goriški Mohorjevi družbi je leta 2006 izšla knjiga z naslovom *Domače sirarstvo za zabavo in zares*. Avtor knjige je Danijel (Danilo) Čotar, dolgoletni svetovalec za sirarstvo v deželi Furlaniji Julijski krajini. Knjiga ponuja vpogled v umetnost izdelovanja sirov, hkrati pa je tudi priročnik za tiste, ki se želijo usmeriti v domače sirarstvo. Knjigo je avtor

napisal tako za začetnike kot tudi za prave sirarje.

Agronom, publicist in kulturno-prosvetni delavec Danilo Čotar iz Gorice je diplomiral iz kmetijskih ved na Katoliški univerzi Srca Jezusovega v Piacenzi in se tam izpopolnjeval v mlekarstvu in sirarstvu. Za pripravo priročnika se je odločil tudi zato, ker so ga kmetje iz Slovenije večkrat prosili za nasvete pri sirarskih postopkih. Pri tem ga je vodilo prepričanje, da je predaja izkušenj in znanja vsem, ki ga potrebujejo, tudi stvar omike. Knjigo je napisal v poljudnem jeziku, pri čemer pa je kot pripadnik manjšine posebej pazil na to, da se je pri strokovnem izrazju izogibal tujkam in da je čim več ubesedil z domačimi slovenskimi izrazi.

Čotar ugotavlja, da so ljudje znali glavne sestavine mleka že od nekdaj ločevati in iz njih pridobivati posebne izdelke: iz glavne beljakovine kazeina sir, iz maščobe maslo, iz beljakovine albumina skuto, iz laktoze, raztopljene v sirotki, osvežilno pijačo zase in za domače živali. Najvažnejši mejnik v sirarski vedi je bilo na začetku tretjega tisočletja pred Kristu-

som odkritje sirišča. Takratni živinorejci so opazili, da ima snov v želodčni steni mladih prežvekovalcev lastnost, da mleko strdi, usiri. Začeli so pridobivati suhe in trde sire in tako uresničili človekove sanje, da bi mleku podaljšali življenje.

Danilo Čotar v svoji knjigi v obliki strokovnih poglavij ter osebnih razmišljanj na zanimiv način bralcu odstira skrivnosti mleka in sirarjenja. Strokovna poglavja so posvečena analizi mleka, drobnoživkam, cepivom, pripravi mleka za sirarski postopek, pripravi kislega mleka, jogurta in kefirja, odkritju in izdelovanju sirišča in siril, opremi za domače sirarstvo ter postopkom za pripravo trdih, mehkih in kislih sirov. Posebna poglavja so namenjena skuti in skutnim sirom, smetani in maslu, kozjim in ovčjim sirom, knjiga pa tudi opozarja na domiselne postopke sirarjenja in napake sirov. Zadnje strokovno poglavje opisuje sirarne in njene predpise.

Avtor v knjigi posebno pozornost namenja tradicionalnim oblikam sirarjenja, ki temeljijo na podedovanem znanju in izkušnjah. Ugotavlja, da so stari sirarji pri izbiri mleka cenili kipešno preizkušnjo,

* Mag. Martina Piko-Rustia, univ. dipl. etnol., vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, 10. Oktoberstr. 25, A-9020 Celovec. E-naslov: piko@ethno.at